

Dr. Ramazan ERDEM¹, Ayşe Nur ATA², Dr. Dilruba İZGÜDEN³.

Biyo-Politika Kavramının Sağlık ve Hastalık Üzerindeki Yansımaları/ Reflections of the Concept of Bio-Policy on Health and Disease

1. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ramazanerdem@sdu.edu.tr

2. Dr. Ali Kemal Belviranlı Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi, kuyrukcuaysenur@gmail.com

3. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, dilrubaizguden@sdu.edu.tr

Gönderim Tarihi | Received: 08.04.2021, Kabul Tarihi | Accepted: 29.01.2022, Yayımlanma Tarihi | Date of Issue: 01.08.2022, DOI: 10.25279/sak.912026

Atıf | Reference: "ERDEM, R.; ATA, N.A.; İZGÜDEN, D. (2022). Biyo-Politika Kavramının Sağlık ve Hastalık Üzerindeki Yansımaları. *Sağlık Akademisi Kastamonu (SAK)*, 7 (2), s.383-395."

Öz

Fransız düşünür Michel Foucault, sosyal bilime yaptığı katkılar ile bedene ve tıbbaya olan bakış açısını değiştirerek sağlık ve hastalık sosyolojisine önemli kazanımlar sağlamıştır. "Biyo-İktidar" kavramı Foucault tarafından ortaya konulmuş olup, toplumun ve nüfusun kontrol edilmesinin mümkün olduğundan bahsetmektedir. Bu noktada biyo-iktidar kavramı bedenler üzerinde kurulan iktidar olarak tanımlanabilecektir. "Biyo-politika" kavramı ise biyo-iktidar kavramının daha öznel bir çerçevede ele alınması ile şekillenmiştir. Biyo-politika, insan biyolojisi ve politikayı bağdaştırarak yaşamı idame ettirmek, sürdürmek, düzene koymak ve çoğaltmak gibi kavramları ortaya çıkarmaktadır. Araştırmada sağlık ve hastalık kavramlarının biyo-politika çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında, biyo-iktidar ve biyo-politika kavramlarına Foucault'un görüşleri temel alınarak detaylı bir şekilde yer verilmiş, sağlık ve hastalığın biyo-politika çerçevesinde değerlendirmesinin yapılması ve değişen bakış açıları kavramsal çerçevede ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Hastalık, Politika, Güç

Abstract

The French philosopher Michel Foucault made significant gains in the sociology of health and disease by changing perspective on the body and medicine with his contributions to social science. "Bio-Power" was introduced by Foucault and refers to the possibility of controlling society and population. The concept of bio-power can be defined as the power established on bodies. "Bio-politics" is a concept that has been shaped by considering the concept of bio-power in a more subjective framework. Bio-politics brings out concepts such as survival, ordering and reproduction by reconciling human biology and politics. In the research, it is aimed to evaluate the concepts of health and disease within the framework of bio-policy. Within the scope of the research, the concepts of bio-power and bio-politics were given in detail based on Foucault's views, health and disease were evaluated within the framework of bio-policy and changing perspectives were examined in a conceptual framework.

Keywords: Health, Disease, Politics, Power

1. Giriş

"Sağlık" ve "hastalık" kavramları birbiriyle ilişkili, hayatımızın her alanında karşımıza çıkan, geçmişten günümüze çok fazla ele alınmış kavramlardır. Literatür araştırması sonucunda sağlık ve hastalık tanımlamalarının farklı bakış açılarıyla incelendiği görülmektedir.

Sağlık kavramı en genel anlamıyla, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından "Sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil; fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir." şeklinde tanımlanmıştır (WHO, s. 1989). Toplumların sağlığını değerlendirirken sağlık hizmetlerine erişim durumlarıyla birlikte çevresel, fizyolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri de dikkate almamız gerekmektedir (Çelik, 2006, s. 27-28). Hastalık kavramı da çeşitli tanımlarla ifade edilmektedir. Browne ve arkadaşları (1988, s. 368) hastalığı, "*kişilerin bir hastalık olayını bilişsel değerlendirmesi*" şeklinde ifade etmişlerdir. Lazarus ve Folkman (1984, s. 141) da hastalık kavramının kişisel değerlendirmeler doğrultusunda ifade edilebileceğini ve hastalıkla başa çıkma eyleminin de bilişsel ve davranışsal çaba ile gerçekleştiğini öne sürmüşlerdir.

Sağlık ve hastalık üzerine yapılan çeşitli değerlendirmeler incelendiğinde kavramların daha çok öznel boyutta ele alındığı görülmüştür. Bu noktada Michel Foucault'un kavramlara ilişkin yaklaşımının ele alınması önemlidir. Fransız düşünür Michel Foucault, 1926 yılında taşralı seçkin bir ailenin oğlu olarak Poitiers'de dünyaya gelmiştir. Felsefe ve psikoloji alanına yoğunlaşan Foucault, 1946 yılında Fransa'nın en önemli eğitim kurumlarından biri olan École Normale Supérieure'e kabul edilmiş; 1948'de felsefe, 1949'da psikoloji lisans derecesi almıştır. 1953'te Althusser'in yerine École Normale Supérieure'de felsefe asistanlığı yapmaya başlamıştır. Paris Psikoloji Enstitüsü'nde psikopatoloji ve deneysel psikoloji diploması alması filozofun araştırmalarında büyük rol oynamıştır. 1954'de "Akıl Hastalığı ve Kişilik" adlı ilk kitabını yayımlamıştır. Clermont Ferrand'da Felsefe Bölümünün başına geçen düşünür, kalıplaşmış bakış açılarını ve yöntemleri sorgulayarak yazdığı birçok eser ile sosyal bilime fayda sağlamıştır (Foucault, 2004, s. 7-10). Foucault 18. yy.'da hastalık ve sağlık kavramlarını sosyal beden çerçevesinde şekillendirerek değerlendirmiştir (Foucault, 2014, s. 114). Foucault'un sosyal bilime yaptığı katkılar ile beden, tıp, sağlık ve hastalık sosyolojisine yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır. Disipliner bir sistem doğrultusunda bedenin ve organların düzenlenmesi, denetimi Foucault'un bakış açısı ile geliştirilmiştir (Turner, 1997, s. 10-15).

Foucault'un yaptığı bu katkılar, geliştirdiği "biyo-iktidar" ve "biyo-politika" kavramları yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırmada sağlık ve hastalık kavramlarının biyo-politika çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda "biyo-iktidar" ve "biyo-politika" kavramları detaylı olarak incelenerek, sağlık ve hastalığın biyo-politikası kavramsal çerçevede ortaya konulacaktır.

2. Biyo-İktidar Kavramı

Biyo-iktidar kavramını irdelemeden evvel iktidar kavramını ele almak gerekmektedir. Weber (1996, s. 268) iktidar kavramını, "*bir ya da birden fazla kişinin bir toplumsal eylem içinde, o eyleme katılan başkalarının direnişine karşın da olsa, kendi iradelerini gerçekleştirme şansı*" şeklinde ifade etmiştir. Bir başka bakış açısıyla Russell (1999, s. 11-13), iktidarın hem hayvanlarda hem de insanlarda bulunduğunu öne sürmüştür; hayvanlardaki iktidar kavramının bazı temel ihtiyaçlara dayandığını, insanlarda ise bunun farklı çıkar ve hedeflere kayarak risk arz eden bir duruma dönüştüğünü ifade etmiştir. Russell, "*İnsanoğlunun sınır tanımayan isteklerinin en belli başlıları iktidar ve şan kazanma istekleridir.*" diyerek iktidar kavramına olan yaklaşımını ortaya koymuştur. İktidar kavramını "güç" olarak adlandıran Gidden (2000, s.

154)'e göre ise güç kavramı "...bireyler ve grupların başkalarına karşı olarak kendi amaçlarına ulaşması" şeklindedir. Cannetti (1998, s. 284, 295) farklı olarak, güç ve iktidar kavramlarını birbiriyle ilişkilendirmekle birlikte, bu kavramların birbirinden farklı kavramlar olduğunu öne sürmüştür. Cannetti'nin "Güç kendisine zaman tanıdığına iktidar haline gelir ama kriz anı, geri dönüşsüz karar anı gelince güç çıplak güç haline geri döner." ifadesiyle iktidarın daha genel bir anlam taşıdığı, daha durağan olduğu ve birçok alt boyutu içerisinde barındırdığını söylememiz mümkündür. İktidar sahibi, zihninde olanı ve düşüncelerini kimseyle paylaşmamalıyken, başkalarının zihninden geçenleri de bilebilmelidir.

Modern örgütsel sistemlerle ilgili; iktidar, toplumsal düşünceler bütünü ve söylem arasındaki ilişkilere yoğunlaşan Foucault da bu konuda önemli fikirler geliştirmiştir (Giddens, 2000, s. 154). Foucault (2005, s. 107)'a göre iktidar şu şekilde ifade edilmiştir;

"İktidar dolaşımda olan ya da ancak zincir şeklinde işleyen bir şey olarak analiz edilmelidir; iktidar hiçbir zaman şurada ya da burada yerleşmez, hiçbir zaman birilerinin elinde değildir, hiçbir zaman bir tür varlık ya da mal gibi temellük edilmez. İktidar işler, iktidar bir ağ biçiminde işler ve bu ağda bireyler yalnız dolaşıma girmekle kalmaz, aynı zamanda ona boyun eğmek ve onu uygulamak durumundadır. Bireyler hiçbir zaman iktidarın âtil ve onaylayıcı hedefleri değil, tam tersine her zaman iktidarın aracısıdır. Başka bir değişle iktidar bireyleri geçiş yolu olarak kullanır, bireylere uygulanmaz."

Bu tanımdan anlaşılır ki, iktidarın hayatımız üzerinde doğruca ve açıkça bir etkisi yoktur. İktidar, yaşamı meydana getiren ve yaşamın bir parçası haline gelmiş ilişkiselliklere belirli anlamlar yüklemektedir. Dolayısıyla bireyleri denetim altına alma süreci iktidarın yaşamı anlamlaştırması ile gerçekleşmektedir. Bununla birlikte bireyler de iktidarın sürekliliğini üstlenmektedirler. Foucault bu süreci "nesneleşerek özneleşme" olarak adlandırır. Bu sürecin en önemli özelliği, yaşamın iktidar tarafından çeşitli söylemler çerçevesinde anlamlandırılması ve bireylere bu anlamlandırılmanın çeşitli pratiklerle aktarılmasıdır. Böylece iktidara atfedilen gücün, yaşamı bitirecek bir güç olmadığı, tam tersine, yaşamın devamlılığını, üretimini sağlayan ve bu süreci kontrol eden bir araç olduğu öne sürülmüştür (Baştürk, 2013, s. 244). Bu hususta iktidarın işlevselliği pozitif bir şekilde ön plana çıkarılmaktadır.

Engel koyan, sınırlandırmalar yapan negatif iktidarın aksine yaşamın üretkenliğini sağlayan bu pozitif iktidar ise Foucault tarafından "Biyo-İktidar" olarak tanımlanmıştır. Foucault bu kavrama yazılı olarak ilk kez "Cinselliğin Tarihi" başlıklı kitabında yer vermiştir (Foucault, 2003). İnsan bedeni biyo-iktidarın hedefleri doğrultusunda köprü olabilecek bir araç olarak görülmektedir. Beden ele alınırken, nasıl, ne konumda değerlendirilebileceği ve bedeni kullanılabilir hale getirmek için ne kadar geliştirileceği biyo-iktidarın hangi bedene gereksinim duyduğu ile ilişkilidir. Biyo-iktidar gereksinim duyduğu bedeni tüm bu süreçlerle itaatkâr yaptıktan sonra kişinin bedeni üzerinde çalışmakta; fikirlerini, algılarını ve davranışlarını etkisi altına alarak "baskı siyaseti" kurmaktadır (Aslan, 2012, s. 60-64). Bu noktada iktidar bireye müdahale hakkını kullanarak, fikir ve davranışları konusunda yönlendirmeler yapmaktadır.

Foucault'a göre "hukuki iktidar", "disipliner iktidar" ve "düzenleyici iktidar" olmak üzere üç farklı iktidar türü vardır. Yasak, ceza ve kanunlar ile ele alınan, iktidarın toplumsal alandaki hükmüyle bağdaştırılabileceğimiz hukuki iktidar; yaptırım gücünü kullanarak insanların

yasalara itaat etmesini sağlayan iktidar türüdür. Disipliner iktidar türü ise temelde iktidarı değil, iktidara atfedilen özneleri ele almaktadır. Ele alınan özneler ise "normları içselleştiren ve iktidarı kendi öznelliğinde yeniden üreten özneler"e dönüşeceklerdir. Dolayısıyla disiplinler iktidar ile birlikte, öne çıkan bedenlerde belli mekanizmaların oluşturulabileceği anlaşılmıştır. Foucault, egemenlik kavramını temsil eden iktidarın yerini, disiplinler iktidarın aldığını öne sürse de egemenlik modelini disiplinler iktidar ve düzenleyici iktidar olarak ayırdığı iki farklı iktidar mekanizması temsil etmektedir. Disipliner iktidar, beden siyaseti ile bağdaştırılırken, düzenleyici iktidar ise nüfus üzerine kurulur. Foucault bu siyaset şeklini "Biyo-politika" olarak adlandırmakta ve bu kavramın düzenleyici iktidardan türeyip, hayatı düzenlemeyi ve şekillendirmeyi esas aldığını öne sürmektedir (Gambetti, 2012, s. 5-6). Bu bağlamda biyo-iktidar kavramının, biyo-politikanın daha genellenmiş hali olduğu ve biyo-politikayı daha öte sınırlara ulaştıran bir örnek olduğu anlaşılmaktadır (Baştürk, 2017, s. 11).

3. Biyo-Politika Kavramı

Geçmişten günümüze biyo-politika kavramının hem ampirik nesnesi hem de normatif değerlendirilmesi hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Kimi düşünürler biyo-politika kavramının rasyonel karar verme ve sosyal yaşamın demokratik örgütlenmesi ile ilişkili olduğunu ortaya koyarken, kimileri de öjenik kavramı ve ırkçılıkla bağdaştırmaktadır (Lemke, 2011, s. 1). Öjenik kavramı, sağlıklı kişilerin sayısını arttırmak amacıyla, sağlığı yerinde olmayan ve sakat olan kişilerin yok edilerek "insan ırkının ıslah edilmesi" şeklinde tanımlamaktadır (Ardoğan, 2011, s. 23). Biyo-politika kavramı, yaşamın kendisiyle yakından ilişkili olup, başka bir ifadeyle "yaşamın politikası" olarak ifade edilmektedir. "Yaşam" kelimesi Eski Yunanlıların tanımında "zoe" ve "bios" olmak üzere iki terimi içerisinde barındırmaktadır. "Zoe" terimi doğadaki bütün canlıların ortak paydaş noktası olan sade hayat biçimini ele alırken, "bios" terimi ise kişi ya da belli bir topluluğun yaşam tarzını ele almaktadır. Biyolojik varoluş bağlamında "zoe", sosyo-politik bir oluşumu işaret etmektedir (İtmeç, 2019, s. 7-8). Biyo-politika kavramı aynı zamanda "iktidar" kavramı ile ilişkili olup, bu kavrama bağlı olarak değerlendirilmektedir. İktidarın esas aldığı biyo-politika kavramı, bedenin egemenlik altına alınmasını ve bunun yanında işlevselliğini de ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, biyo-politika vasıtasıyla ortaya çıkan iktidar yapılanması, pek çok ilişkiselliği bünyesinde barındıran bir güçler toplamıdır. Biyo-politikayı genel olarak, *"...iktidarın yönetme gücünü değil; yönlendirme, dönüştürme ve koordine etme gücünü ifade eden çok boyutlu bir güçler toplamının genel bir niteliği"* şeklinde tanımlamamız mümkündür (Baştürk, 2013, s. 244).

Michel Foucault da biyo-politika üzerine düşüncelerini öne sürmüş ve konuyla ilişkili birçok eser yazarak kavrama yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Özpolat, 2015, s. 132). Foucault, 17. yy.'dan sonraki iktidarı "anatomo-politika" ve "biyo-politika" olmak üzere iki biçime ayırmıştır. Bu modeller bağıntı kümesinin birbirine bağladığı iki gelişim kutbunu temsil etmektedirler. İlk olarak anatomo-politika bir makine olarak değerlendirilen bedeni merkeze almıştır. Bu model disiplinleri şekillendiren iktidar yöntemleriyle; bedenin terbiyesini, yeteneklerinin arttırılmasını, güçlerinin ortaya çıkarılmasını, yararlılığıyla itaatkârlığının koşut gelişmesini, etkili ve ekonomik denetim sistemlerinin bütünleşmesini sağlamıştır. İkinci olarak biyo-politika ise, canlı varlığın mekaniğinin etkisinde olan ve biyolojik süreçlerin dayanağını oluşturan beden merkezini ifade etmektedir. Biyo-politika kavramı içerisinde bollaşma, doğum ve ölüm oranları, sağlık düzeyi, yaşam süresi ve bunları etkileyebilecek tüm koşullar önem kazanmıştır. Bu çerçevede ortaya çıkan sorumluluk bir dizi müdahale ve düzenleyici denetim yoluyla gerçekleşir (Foucault 2003, s. 100-103). Bu görüşlere dayanılarak, toplumun sağlık ve refah seviyesi, yaşam süresi, nüfus, vb. üzerine gerçekleşen müdahale edici

kontrol mekanizmasının iktidar olduğu ve iktidarın bedenlerin işlevselliğini ön plana çıkararak topluma yarar sağladığı, bununla birlikte bu yararın kendi çıkarlarıyla da paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Foucault biyo-politika için iktidarın özel ve modern bir uygulama biçimi olduğunu ifade etmektedir. Bu doğrultuda Foucault sadece yaşamı, politikanın temeli olarak gören yaklaşımlara değil aynı zamanda yaşamı, politikanın nesnesi olarak gören yaklaşımlara da karşı çıkmaktadır. Foucault'a göre biyo-politika, politik egemenliğin kavramlarını yeniden formüle etmesi ve politik bilginin denetim altına alınmasıdır (Lemke, 2015, s. 53). Biyo-politika kavramı Foucault'un metinlerinde anlam olarak sürekli bir değişikliğe uğramıştır. Foucault'un biyo-politika üzerine yürüttüğü çalışmalarında üç farklı yolu ayırt etmemiz mümkündür. Bunlardan ilki egemen gücün ifadesi ile birlikte karakterize edilen politik düşünce olup, tarihsel kopuş anlamına gelmektedir. İkinci olarak ise modern ırkçılığın yükselişi gösterilmektedir. Son olarak da bireylerin tarihsel olarak öz yönetimi ve sosyal düzenlemenin liberal biçimleriyle birlikte meydana gelen ayrık bir modeli ifade edilmektedir (Lemke, 2011, s. 34).

Foucault biyo-politikayı, "18. yy.'dan itibaren yönetim pratiğinin, nüfusu oluşturan canlıların karşılaştığı sorunları (sağlık, hijyen, doğum oranı, yaşam süresi, ırklar) akılsallaştırma çabası" olarak tanımlamıştır (Foucault, 2008, s. 317). Bununla birlikte; tıp, cinsellik, psikoloji, sosyal ve tarihi söylemler de biyo-politikanın ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilmiştir (Dean, 1994, s. 203). Foucault, bu akılsallığın "liberalizm" olduğunu öne sürmektedir. Liberalizm kavramı Foucault tarafından, "azami bir etkililik için, uğraşılan fenomenlerin doğallığına dayanarak, daha az yönetmek ve sürekli olarak kendini sınırlama çabası içerisinde hakikat meselesine bağlanan bu yönetimsellik" olarak tanımlanmıştır. Foucault'a göre "liberal akılsallaştırma ise yönetimin (kurumsal yönetim, yani hükümet anlamında değil, insanların davranışlarını belli bir çerçevede içinde ve devletin araçlarıyla yönetme eylemi) hedefinin bizzat kendisi olamayacağı varsayımdır." Yani bu yönetim modelinin ortaya çıkış sebebi kendi kişisel amaçlarını barındırmamaktadır (Foucault, 2008, s. 272-287). Buradan yola çıkarak Foucault'un, yönetimi pozitif bir bakış açısı ile değerlendirdiğini söylememiz mümkündür. Kısacası Foucault; "Ekonomi politığının ortaya çıkışıyla birlikte, yönetimsel pratiğin bizzat kendisinin içerisine sınırlayıcı bir ilke girmesiyle birlikte, önemli bir yer değiştirme, daha doğrusu bir eklenme söz konusu olmuştur, zira hükümlerliliğin üzerlerinde uygulandığı hukuk özneleri artık bir yönetimin idare etmesi gereken bir nüfusa dönüşür" diyerek liberalizmi biyo-politiğin genel çerçevesi olarak ele almış ve biyo-politikanın çıkış noktasını da vurgulamıştır (Foucault, 2008, s. 287).

Foucault'nun ölümü üzerine Giorgio Agamben, Foucault'nun biyo-politika anlayışının düzeltilmesi ya da tamamlanması gerektiğini öne sürerek, kavram üzerinde yeni düşünceler ortaya koymuştur (Özpolat, 2015, s. 132). Agamben, bir yerde Foucaultcu kavramsallaştırmaya dayanak sağlarken bir yerde de bakış açısı olarak Foucault'un düşünceleriyle zıtlaşmaktadır. Agamben, Foucault'un pozitif bakış açısının aksine, biyo-politika kavramına karamsar bir bakış açısıyla yaklaşmıştır (Blencowe, 2010, s. 115- 118). Agamben, biyo-politika kavramına sadece önem arz eden analitik farklılıklar katmakla kalmamış, aynı zamanda biyo-politika kavramının temel yönlerini de açığa kavuşturmuştur. Foucault biyo-politika ve egemenlik arasında bir ayırım yaparken, Agamben daha çok bu kavramların mantıksal ilişkileri üzerinde durmakta ve biyo-politikayı egemen gücün merkezi olarak ele almaktadır (Lemke, 2005, s. 4,6). Agamben biyo-politika kavramı üzerinde durmasını iki dayanağa bağlamaktadır: "tarihsel-arkeolojik" ve "topografik". Topografik boyut, biyolojik hayatı esas alan toplama kamplarını (nazi kampları) işaret ederken, tarihsel-

arkeolojik ise Roma Hukuku'ndaki kutsal insan figürünü işaret etmektedir. Bununla birlikte Agamben, biyo-politikanın ne şekilde işlediği, hangi modelden ulaştığı ve rol aldığı gibi sorulara cevap aramaktadır (Agamben, 2013, s. 13). Sorularına cevap arayan Agamben'in biyo-politikaya dair görüşleri, Antik Yunan'dan bu yana devam eden doğal varlığı ile doğal hukuk anlayışını ifade eden çıplak hayat/zoe ve siyasal hayat/bios kavramları arasındaki ayrım ile oluşmuştur. Agamben, "zoe" ile "bios" terimleri arasındaki ayrımın, modern siyasi çevrenin şekillenmesi ile oluştuğunu ve "zoe"nin siyasal tanımlamalarla olan bağının çözümlenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Agamben'e göre çıplak hayat/zoe siyasal alana dâhil edilirken biyo-politika ile iktidar ortak noktada buluşmaktadır. Ve bu noktada iktidar, kamplar, mülteciler ve istisna durumlar üzerinden biyo-politikanın tüm olanaklarını değerlendirmektedir. Yani egemen iktidar biyo-siyasal bir beden yaratmaktadır (Agamben, 2013, s. 15). Lemke ise Agamben'in biyo-politika kavramının sosyo-politik yönlerini göz ardı ederek kavramın fazlasıyla hukuksal bağlamda ele alınmasını eleştirmiştir. Ek olarak Lemke, biyo-politik modeli sadece toplama kampındaki sığınmacılar veya mülteci gibi yasal hakları olmayanlarla sınırlandıran Agamben'in biyo-politika kavramsallaştırmasını yetersiz bulmaktadır (Lemke, 2005, s. 10).

Görüldüğü üzere araştırma çerçevesinde biyo-iktidar kavramsallaştırması üzerinden biyo-politika (biyo-siyaset) ele alınmış ve çeşitli bakış açıları ile kavram detaylı bir biçimde ortaya konulmuştur. Ele alınan biyo-politika anlayışı çerçevesinde sağlık ve hastalık kavramlarının değerlendirilmesi de bir sonraki bölüm kapsamında incelemeye alınmıştır.

4. Sağlık ve Hastalığın Biyo-Politikası

Biyo-politika makine olarak görülen vücudun aksine, yaşamın mekaniği ile iç içe olan ve biyolojik süreçleri temel alarak hizmet eden bedene odaklanmıştır. Bununla birlikte sağlık ve hastalık çerçevesinde biyo-politikada ise; yayılma, doğum, ölüm, sağlık düzeyi, yaşam beklentisi, yaşam refahı ve uzun ömür üzerinde durulmuştur (Foucault, 1978, s. 139; Gora, 2014, s. 131). Foucault'a göre insan özneliğini şekillendiren iki kavram vardır: "beden" ve "zihin". Bu bağlamda insan özneliği doğrultusunda sağlık farklı anlamlarda tartışılmıştır. Sağlık, hastalık ve beden belirli sosyal konumlar ile birlikte şekillenmeye başlamıştır (Foucault, 2004, s. 7). Foucault sağlık ve hastalığın biyo-politikası hususunda rejimden bahsetmektedir. Foucault rejimi; "*İnsanın varlığını sürdürme biçimini belirler ve davranış için kurallar bütünü sağlar: Bu, davranış biçiminin korunması gereken ve uymanın doğru olacağı bir doğaya göre gerçekleşen sorunsallaştırma biçimidir. Rejim başlı başına bir yaşam sanatıdır*" şeklinde açıklamaktadır. Rejim fiziksel aktiviteyi, beslenmeyi, uyku düzenini, cinsel yaşamı ve ölçülmesi gereken her şeyi ifade eden bir yaşam stili geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. "İyi bir sağlık ve doğru bir ruh" ise ölçüyü ifade eder. Bu doğrultuda beden denetiminin yanında psikolojik denetim de söz konusudur. Dolayısıyla çok yönlü denetim "*sağlam kafa ya da ruh, sağlam vücutta bulunur*" sözüyle paralellik göstermektedir (Foucault, 2003, s. 195-197; Yılmaz, 2007, s. 35). 18. yy.'da kentsel yapılarla birlikte endüstriyel işgücü sorunu biyolojik ve tıbbi açıdan gündeme gelmiştir. Bununla birlikte sosyal beden basit bir hukuksal ve siyasal yapı olmaktan çıkarak tıbbi müdahale alanı içerisinde biyolojik bir gerçeklik haline dönüşmüştür. Hekimler de sosyal bedenini teknisyeni olarak görülmüştür (Foucault, 1988, s. 134- 139). Bu noktada hekimler vücut sağlığını analiz etmeye, normalleştirmeye ve bunu yansıtmaya teşvik edilmiştir (Foucault, 2004, s. 7). Böylece insana ve insan bedenine olan müdahaleler, yalnızca politik çıkarlar doğrultusunda değil toplumun çıkarları doğrultusunda da gerçekleşmiştir.

Foucault'un 1974'te yayımlanan "Toplumsal Tıbbın Doğuşu" adlı eserinde bedeni nasıl ifade

ettiğine bakılmıştır. Foucault'a göre; "beden, biyo-politik bir gerçeklik; tıp, biyo-politik bir stratejidir" (Foucault, 2001, s. 137; Arpacı, 2016, s. 83-84). Bedenin biyo-politik bir gerçeklik olarak ifade edilmesi, bedenin biyolojik özellikleriyle bağdaştırılmaktadır. Bu bağdaştırma, bedenin ırkçı temelli, sosyal düzeyde ele alınması ve yönetilmesini ortaya koymaktadır. Daha açık bir ifadeyle "biyo-politik" bir gerçeklik olarak beden Turner'in iç ve dış beden çözümlemesindeki iç beden kavramı ile örtüşmektedir. Turner'in iç beden kavramı, biyolojik ve tıbbi evreler ile ortaya koyulan, sağlık ve tıp sosyolojisi alanında değerlendirilen beden tanımını ifade etmektedir. Foucault'un da ortaya çıkardığı, çoğunlukla tıp ve sağlık ile çerçevelendirdiği, biyolojik, tıbbi özelliklerle birlikte sağlık ve nüfus politikalarını da içeren "biyo-politik" kavram iç bedendir. İç beden tanımı, tür-insan doğrultusunda bir bütünlüğü temsil etmektedir. Foucault bu bütünlüğün tıbbi bilgi ve sağlık çerçevesinde değerlendirildiğini öne sürmektedir (Işık, 1998, s. 146).

Foucault'un tıp üzerindeki eleştirel tutumunun ve çalışmalarında ortaya koymak istediği amacın yönü, "*tıbbın, modern siyasetin içindeki rolünü sorgulamayı*" işaret etmektedir. Toplumsal (modern) tıbbın Foucault tarafından, toplumsal bedeni oluşturan teknolojiler bütünü olarak açıklanması, Batı'daki tıp modelinin aslında koruyucu tıbbın çerçevesinde olduğunu vurgulamaktadır. Foucault'un bu çerçevedeki çalışmalarında, bedenin modern politikasını işaret eden üç farklı kavram bulunmaktadır: Biyotarih, tıbbileştirme ve sağlığın ekonomisi. Tıbbın toplum tarihindeki yerini içeren Foucault'un araştırmaları, biyotarih olarak adlandırılmaktadır. Biyotarih 18. yy.'da başlayarak "*biyolojik düzeyde tıbbi müdahalenin, insan tarihi üzerinde bıraktığı izi*" ifade etmektedir. Tıbbileştirme ise bir durumun, davranışın ve insan bedeninin tıp ile çerçevelenmesidir. Son olarak sağlık alanındaki gelişmelerin ekonomi ile çerçevelenmesi ve içerisinde sağlık hizmetleri ile bu hizmetlerin harcamalarını barındırması da sağlık ekonomisi kavramı olarak ifade edilmektedir (Foucault, 2001, s. 134-135; Arpacı, 2016, s. 83-84).

Biyo-politika kavramının sağlık alanında değerlendirilmesi, sağlık kurumu aracılığıyla ırkçı bir söylemin varoluşunu ve bu söylemin topluma aşılma yollarını yansıtmaktadır. Biyo-politik yönetim, ırkı korumak doğrultusunda sağlık kurumu aracılığıyla, "*toplumsal olana, yaşama, bedene hatta en mahreme müdahale hakkına*" sahip olduğu görüşündedir (Körlü, 2015, s. 59-60). Bu doğrultuda biyo-politikanın sağladığı yarar hem iktidar için hem de toplum için ortak bir paydada buluşmaktadır. Biyo-politika kapsamında; devlet amaçladığı sağlıklı nüfus ve iş gücü mevcudiyetini korumakta, toplum da hastalık ve ölümden korunmaktadır. Bununla birlikte sağlık ve hastalık üzerine kavram ve bilgiler geliştirilmiş, yaşam tıbbileştirilmiştir (Caner, 2013, s. 65). Foucault'un biyo-politika kavramını sağlık alanında değerlendirmesi ile birlikte ortaya çıkan "nüfusun sağlığı ve fiziksel sağlamlık" olgusu ortaya koyulan "toplumsal bedenin sağlık düzeyinin yükseltilmesi ve optimum uzun yaşam" ile birlikte kendini göstermiştir. Sağlık, refah ve düzen, "polis" olarak adlandırılan düzenleme ve kurumlar bütünü ile sağlanmıştır. Bu bağlamda bedenin disipline edilmesine bağlı olan siyasi bir amacı temsil eden "Toplumsal Bedenin Polis"i, bedeni nasıl düzenleyeceğine odaklanmıştır. Toplumsal bedenin sağlığı ele alınarak yapılan düzenlemeler ise ailenin ve kentsel mekanların tıbbileştirilmesine dayanmaktadır. Bu bağlamda değerler ve neslin sürdürülebilirliğini sağlayan aile kavramı da sağlığın mekânı kabul edilmiştir. Ailenin, çocukların yetiştirilmesine ilişkin en önemli yapı olması da bunu desteklemiştir (Foucault, 1980, s. 171-174). Sonrasında ise çeşitli paydaşlarda faaliyet gösteren bazı sağlık zorunlulukları getirilmiştir (Foucault, 2014, s. 118-119):

- Sağlıklı, saflaştırılmış, havalandırılmış ve temizlenmiş ev içi mekanlar üretmek (ev hayatının tıbbileştirilmesi),

- Hijyene verilen önem seviyesinin yükseltilmesi,
- Hijyen ve sosyal kontrol arasındaki ilişki.

Foucault hijyen ve sosyal kontrol arasındaki bağlantıyı kentsel tehditleri, hastalık tehditlerine karşı rasyonelize etme çabası olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda, hastalık oluşma riskinin yoğun olduğu ve hijyen gereksinimi olan hapisaneler, gemiler, liman tesisatları ve genel hastanelerin otoriter bir tıbbi müdahale gerektirdiği öne sürülmüştür (Foucault, 2014, s. 120).

Ayrıca bu dönemde hastalara evde bakım yapılması; evlerin, küçük ve maliyeti düşük bir hastane olarak görülmesi ile ucuz bir ekipman kurulması ve hastaneleşmenin ortaya çıkardığı sorunlardan arınmış bir sağlık yönetimi tasarlanması amaçlanmıştır. Bununla birlikte hastaneler mevcut varlığını koruyarak, yeniden örgütlenmişlerdir (Foucault, 1980, s. 177-179). Bu şekilde Foucault'un çalışmalarında yer verilen ve tıbbin modern politika içerisindeki rolünü işaret eden tıbbileştirme ve sağlık ekonomisi alanlarındaki yansımaları anlaşılmaktadır.

Biyo-politik yönetimin sağlık üzerindeki müdahaleleri (tavsiye, yönlendirme, doğruyu ve değerleri öğretme), rahiplerin yerini alan uzmanlar (profesyonelleşen hekim, bilim adamı, öğretmen vb.) ve uzmanların meşru söylemleri ile birlikte sağlanmaktadır (Körlü, 2015, s. 80). Hastaneler, hasta bireylerin hekimler tarafından gözetim altına alınarak hastalıkların yayılmasını azaltmak ve önlemek amacıyla kurulmuştur. Hekimlerin kiliseyle olan bağlantısı zaman içerisinde zayıflayarak devlete bağlanılmış, tedavi alanı hastaneye dönüşmüştür. Bu doğrultuda hastaneleri devlet üstlenmiş ve tek bir komite tarafından yönetilmişlerdir (Foucault, 1988, s. 134- 139). Foucault tarafından hekimin profesyonelleşmesi "sağlık politikası" temelinde gerçekleşmiştir. Oluşturulan bu "sağlık politikası" şu şekilde çeşitlendirilmiştir (Foucault, 2014, s. 114):

- Belirli bir yer değiştirme ya da hedefin genişlemesi (Mümkün olduğunca her türlü hastalığın önlenmeye çalışılması, tedavi edici yöntemlerden çok önleyici yöntemlerin ön plana çıkarılması).
- Sağlığın geleneksel anlamına tanımlayıcı anlamının da eklenmesi (Hastalıkların sıklığı, her birinin şiddeti ve süresi, hastalık üretebilecek faktörlere karşı direnç).
- Bir grubun karakteristik değişkenlerinin belirlenmesi (Mortalite oranı, ortalama yaşam beklentisi, hastalıkların şekli).
- Tıbbi olmayan müdahale türlerinin geliştirilmesi (çevre ve yaşam koşulları, beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlar, çocuk yetiştirme).
- Tıbbi uygulamaların, toplumun rasyonelleştirilmesini amaçlayan ekonomik ve politik yönetim ile kısmi entegrasyonu.
- Son olarak, tıbbi uygulamaların toplumun rasyonelleştirilmesini amaçlayan ekonomik ve politik yönetim ile en azından kısmen entegrasyonu.

"Sağlık" kavramı ve bu kavram üzerinde görülen biyo-politik yansımaları yer verilmiş olup, hastalık kavramına da bu kapsamda bakılmasında fayda vardır. Foucault'a göre 18. yy.'dan itibaren hastalık algısı ve hastalıkla birlikte seyreden tutum ve davranışlarda bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu doğrultuda durumu iyi olmayan insanlara yardım ve hizmet imkânı sunulmuş

ve yardım kuruluşlarınca tıbbi hizmet sağlanmıştır. O dönemde hastalık olgusu "*hastaneye alınmayı bekleyen 'muhtaçlar' kesiminin oluşturduğu zayıflık, yaşlılık, iş bulma ve yaşamını tayin etmede yetersizlik gibi bir dizi faktör arasından yalnızca biri*" olarak ifade edilmiştir. Bu yardım kuruluşu sistemine yapılan eleştiriler "aylaklık analizi"ne olan dönüşümü başlatmıştır. Aylaklık analizi, yoksulluğu yararlı bir modele dönüştürmeyi hedeflemektedir. Temel amaç, çalışmaya gücü yeten yoksul kesimin çalışmasını ve bu doğrultuda hastalıklarına rağmen kendilerini finanse ederek işgücüne katkı yapmalarını sağlamaktır (Foucault, 1980, s. 168-171).

Hastalık algısında yaşanan değişimlerden bir diğeri de zamanla tıbbın odak noktasının hastalık olmaktan çıkıp, bir birey olarak hasta özneye dönüşmesidir (Foucault, 1988, s. 134-139). Öncesinde hastalıkları isimlendirmek "zihnin bir soyutlamasını" ifade etmekte, hasta ise tesadüf eseri yakalandığı hastalığın öznesi olarak kabul edilmekteydi (Foucault, 2002, s. 87). Değişen algıyla birlikte patolojik sınıflandırmalar hastalığa değil hastanın kendisine odaklanmıştır. Bu dönüşüm iktidar ile birlikte bağdaştığında sosyal beden denetimi, 18. yy.'dan itibaren normalleştirme tekniklerini mümkün kılmıştır (Foucault, 1988, s. 134-139). Ek olarak bu dönemde deney ve gözleme de çok önem verilmiştir. Bu doğrultuda "*yirmi yıl boyunca, hastaların başucunda, sabahtan akşama kadar, kalp, akciğer, mide hastalıklarıyla ilgili notlar alırsanız, her şey sizin için, hiçbir şeye bağlanmayıp, sizi bir dizi tutarsız fenomen sunan semptomlardaki karışıklıktan başka bir şey olmayacaktır. Birkaç kadavra açın: Yalnız gözlemin dağıtmaya yetmediği karanlığın hemen o anda yok olduğunu göreceksiniz*" denilerek deney ve gözlemin işleyişi ön plana çıkarılmıştır (Foucault, 2002, s. 156, 188). Bu yöntemlerden bazıları ise bulaşıcı hastalıklardan korunmak için kullanılmıştır. Hasta kişileri ve hastalığı belirli bir alanda tutmak için "karantina" adı altında bir yöntem uygulanmıştır. Bu yöntemle hasta kişileri ve dolayısıyla hastalık, toplumdan uzak tutulmaya çalışılmıştır (Baştürk, 2016, s. 6). Böylece hastalıkların bulaşma riski azaltılmaya çalışılarak toplum sağlığının kontrol altına alınması amaçlanmıştır.

Tıpta gözlemsel ve deneysel bakış, insanların hem biyolojik hem de toplumsal olarak sosyal alanında incelenmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte toplumun yaşamsal döngüsünün hekim ve siyasetçilere bütünsel olarak sunulması amaçlanmıştır. Bu hususta siyasi ihtiyaçların ve tıbbın paralel bir şekilde ilerlemesi, siyaset ve tıp kurumlarının ortak paydada buluştuğunu, hekim ve siyasetçilerin de bu ortak sosyal alanın başrolü olduklarının göstergesidir (Arpacı, 2016, s. 87).

5. Sonuç

Birçok düşünür; iktidar, biyo-iktidar ve biyo-politika kavramları üzerinde durmuş ve bu kavramlar üzerine farklı bakış açıları getirilmiştir. Bu çalışmada Foucault'un biyo-politika kavramına getirdiği pozitif yaklaşım incelemeye tabi tutulmuştur. Foucault; hakikat, söylem, bilgi, beden ve iktidar gibi kavramların üzerinde durarak bu kavramlar doğrultusunda iktidarın çerçevesini oluşturmuştur. Bu çerçeve, bilgi kavramı temelinde bedenin düzenlenmesi, hakikati arama süreci, söylemler ile birlikte biyo-iktidarı oluşturmaktadır. Biyo-iktidar; beden, bedenin düzenlenmesi, eğitilmesi, kontrol edilmesi ile ilgilenmektedir. Biyo-iktidarın beden ile yakından ilişkisi, iktidarın sürekliliğini devam ettirebilmesi için bedenle ilgili tüm bu süreçlere olan gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Bu süreç gelişerek iktidarın pozitif yönünü ele alan biyo-politikaya dönüşmektedir (Aslantürk, 2012, s. 139). İktidarın yönetme gücünden ziyade, yönlendirme, dönüştürme ve koordine etme gibi birçok işlevselliği içeren biyo-politika, Foucault'un modern Batı'ya dayandırdığı düzenleyici, kontrol edici ve şekillendirici paradigmaları oluşturan toplumsal tıp adı altında oluşmaktadır

(Baştürk, 2013, s. 244; Baştürk, 2017, s. 3). Bu paradigmlar iktidarın yönlendirici ve müdahale edici pozitif tutumuyla ilişkilendirilmektedir. Sağlık ve hastalığın biyo-politikasının iktidar ile ilişkili olan kısmına örnek olarak, Sağlıkta Dönüşüm Programının "*insanı yaşat ki, devlet de yaşasın*" adı altındaki genel politikası verilebilecektir. Bu politika iktidarın sürdürülebilirliğinin toplumun sağlık düzeyiyle paralellik gösterdiğini ifade etmektedir (Aslantürk, 2016, s. 579). İktidar toplumun nüfus düzeyine, kalkınmasına, sağlık seviyesine, ölüm ve doğum oranlarına düzenleyici ve yenilikçi onarmalar yapmakla yükümlüdür. Dolayısıyla iktidarın hedeflediği koşullar toplumun çıkarlarıyla bir yerde bağdaşmaktadır. Bu doğrultuda yaşamın politikası olan biyo-politika kavramı, sağlık ve hastalık terimlerinin farklı bir boyuttan incelenmesini sağlamıştır.

Foucault insanın fizyolojik ve psikolojik unsurlar ile bütünsel bir yapıya kavuştuğunu öne sürmektedir. Sağlık ve hastalığı biyo-politik açıdan inceleyen Foucault, siyasi ve hukuki paradigmları arka planda bırakmıştır. Bu doğrultuda deney ve gözlemin ön plana çıkarılması gerektiğini, sağlık ve hastalığın hem bedenen hem de zihnen incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Foucault'un bu görüşü aslında sağlık ve hastalığın çok yönlü bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğini öne çıkarmaktadır. Bununla birlikte sağlık ve hastalık toplumsallığı ifade eden sosyal beden kapsamında çerçevelenmiştir. Sosyal bedene odaklanan biyo-politika, fiziksel aktivite ve dengeli beslenme gibi sağlıklı yaşamın unsurlarını içeren rejim kavramına değinmektedir. Bunun yanı sıra bugün de sağlığımız ve yaşam refahımız için önemli olan el, yüz yıkama, banyo yapma, diş fırçalama gibi hijyen alışkanlıkları tıbbileştirme ve biyo-politikanın birleştiği noktalar. O dönemlerde hastalığın biyo-politikası çerçevesinde "hastalık" kavramı farklı bir bakış açısı kazanmıştır. Önceki dönemlerde "hasta değil hastalık" vurgusu gündemde iken, gelişen yeni bakış açısı hastaların biricikliğini gözler önüne sererek odağa "hastalık değil hasta"yı almıştır. Bu şekilde hastalıklara yönelik incelemeler sürdürülmekle birlikte tedavi süreçlerinde hastalar özelinde ortaya çıkabilen durumlarla birlikte, hastalıkların oluşması aşamasında da hastalar özelinde gelişen koşulların incelenmesinin ne denli önemli olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak yine hastalıklara yaklaşımda öne çıkan bir diğer unsur da bulaşıcı hastalıklardan korunmak ve hastalığın yayılma sıklığını azaltmak için karantina yönteminin kullanılmaya başlamış olmasıdır. Bakıldığında günümüzde de Covid-19 ile mücadelede karantina uygulamasının güncelliğini koruduğu görülmektedir.

Kaynaklar

- Agamben, G. (2013). *Kutsal insan: egemen iktidar ve çıplak hayat*. (Çev. Türkmen, İ.). Ayrıntı Yayınları.
- Ardoğan, R. (2011). Ekolojik düzeni okumada iki yanlı: sosyal darvinizm ve öjenik. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 1-36.
- Arpacı, M. (2016). Foucault, biyopolitika ve biyotarih: tarihsel çalışma alanları olarak tıp, beden ve nüfus. *ViraVerita*, 1(1), 80-97.
- Aslan, T. (2012). *Foucault'da özne ve iktidar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi].
- Aslantürk, H. (2012). *Türkiye'de biyo-iktidar açısından sağlık hizmetleri ve kadın*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi].
- Aslantürk, H. (2016). Türkiye'de biyo-iktidar açısından sağlık hizmetleri ve kadın. *Türkiye*

Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(1), 573-595.

- Baştürk, E. (2013). Bir kavram İki düşünce: Foucault'dan Agamben'e biyopolitikanın dönüşümü. *Alternatif Politika*, 5(3), 242-265.
- Baştürk, E. (2017). Biyopolitika ve savaşım: Foucault ve Agamben arasındaki ayrımın kavramsal içeriği. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 5(2), 1-23.
- Blencowe, C. (2010). Foucault's and Arendt's 'insider view' of biopolitics: a critique of Agamben. *History of the Human Sciences*, 23(5), 113-130.
- Brown, G. B. Byrne, C. Roberts, J. Streiner, D. Fitch, M. Corey, P. Arpin, K. (1988). The meaning of illness questionnaire: reliability and validity. *Nursing Research*, 37(6), 368- 373.
- Caner, M. (2013). Sosyal kontrol kavramı açısından tıp sosyolojisinin imkanları. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi].
- Canetti, E. (1998). *Kitle ve iktidar*. (Çev. Aygen G.). Ayrıntı Yayınları.
- Çelik, Y. (2006). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ve sağlık. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 9(1), 2-28.
- Dean, M. (1994). *Critical and effective histories: Foucault's methods and historical sociology*. Routledge.
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality volume i: an introduction vintage*. Pantheon Books.
- Foucault, M. (1980). *Power-knowledge: selected interviews & other writings*. Pantheon Books.
- Foucault, M. (1988). *Politics, philosophy, culture: interviews and other writings, 1977-1984*. (Trans. Sheridan A. M.). Routledge.
- Foucault, M. (2001). *The birth of social medicine, power: the essential works of Foucault 1954-1984*, (Trans. Hurley R. et.al). The New Press.
- Foucault, M. (2002). *Kliniğin doğuşu*. (Çev. Ünsaldı Ş.). Epos Yayınları.
- Foucault, M. (2003). *Cinselliğin tarihi*. (Çev. Tanrıöver H. U.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2004). *Kimsiniz Siz Profesör Foucault?*. (Çev. Ergüden I.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2004). The crisis of medicine or the crisis of antimedinet. *Foucault Studies*, 1(1), 5-19.
- Foucault, M. (2005). *Entelektüelin siyasi işlevi: seçme yazılar*. (Çev. Ergüden I.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics*. (Çev. Burchell G.). Palgrave.
- Foucault, M. (2014). The politics of health in the eighteenth century. *Foucault Studies*, 18(1), 113-127.

- Gambetti, Z. (2012). Foucault'dan Agamben'e olağanüstü halin sıradanlığına dair bir yanıt denemesi. *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi Michel Foucault Özel Sayısı*, 70(1), 1-18.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ayraç Yayınları.
- Gora, O. (2014). Biyopolitika. *Sosyoloji Dergisi*, 30(1), 129-135.
- Işık, E. (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*. Bağlam Yayınları.
- İtmeç, S. (2019). *15 Temmuz 2016 Kalkışması'nın Michel Foucaultcu biyopolitik söylem analizi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi].
- Körlü, A. (2015). *Avrupa ırkçılığı ve beden politikaları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Lazarus, R. S. and Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal an coping*. Springer Publishing Co.
- Lemke, T. (2005). A Zone of indistinction"- a critique of Giorgio Agamben's concept of biopolitics. *Outlines*, 1(1), 3-13.
- Lemke, T. (2011). *Biopolitics: an advanced introduction*. New York University Press.
- Lemke, T. (2015). *Foucault, yönetimsellik, devlet*. (Çev. Özmakas, U.). Pharmakon Yayınları.
- Özpolat, G. (2015). Türkiye'de biyopolitikanın ölü doğuşu: Türkçe akademik yazın alanında biyopolitika kavramının alımlanma biçimleri. *Modus Operandı*, 2(1), 132-158.
- Russell, B. (1999). *İktidar*. (Çev. Mete Ergin). Cem Yayınevi.
- Turner, B. S. (1997). Foreword: from governmentality to risk: some reflections on Foucault's contribution to medical sociology. In A. Peterson & R. Bunton (Eds.), *Foucault and health* (pp. ix-xxiii). Routledge.
- Yılmaz, H. (2007). *Michel Foucault'nun biyo-iktidar kavramı çerçevesinde Nazi dönemi propaganda belgesellerinin analizi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi].
- Weber, M. (1996). *Sosyoloji yazıları*. (Çev. Parla, T.). İletişim Yayınları.
- World Health Organization. (1989). Constitution. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/36851/924160252X.pdf?sequence=1>

Beyanlar:

Bu makale tez çalışmasından üretilmemiştir. Herhangi bir toplantıda sözlü/yazılı olarak sunulmamış, bildiri kitapçığında özeti basılmamıştır. Herhangi bir kurum/kuruluş/şahıstan herhangi türde bir destek alınmamıştır. Derleme çalışması olduğundan etik kurul izni alınmamıştır. Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir. Yazar katkıları; Fikir: RE, Tasarım: RE, Dİ, Denetleme: RE, Dİ, Veri Toplama ve/veya İşleme: AA, Analiz ve/veya Yorum: RE, AA, Dİ, Literatür Taraması: AA, Yazı Yazan: RE, AA, Eleştirel İnceleme: RE, Dİ.

Extended Abstract

When various evaluations on health and illness are examined, it is seen that the concepts are mostly addressed in a subjective dimension. In this direction, in the 18th century, Foucault evaluated the concepts of illness and health by shaping them within the framework of the social body. The French philosopher Michel Foucault made significant gains in the sociology of health and disease by changing his perspective on the body and medicine with his contributions to social science. The concept of "Bio-Power" was introduced by Foucault and refers to the possibility of controlling society and population. At this point, the concept of bio-power can be defined as the power established on bodies. The concept of bio-politics is a concept that has been shaped by considering the concept of bio-power in a more subjective framework. It has been defined as an effort to rationalize the problems (health, hygiene, birth rate, life span, races) faced by the living creatures that make up the population of the management practice since the century. However; medicine, sexuality, psychology, social and historical discourses have also been associated with the emergence of biopolitics. Unlike the body seen as a machine, biopolitics focuses on the body that is intertwined with the mechanics of life and serves on the basis of biological processes. However, in the biopolitics within the framework of health and disease; spreading, birth, death, health level, life expectancy, well-being and longevity are emphasized. The evaluation of the concept of bio-politics in the field of health reflects the existence of a racist discourse through the health institution and the ways of instilling this discourse into the society. The biopolitical management is of the opinion that it has the "right to social, life, body and even the most intimate intervention" through the health institution in order to protect the race. When health and disease are considered in the context of biopolitics, it has been seen that it is possible to intervene in the body in order to protect the race through the health institution. These health and disease interventions emphasized the positive side of biopolitics, based on advice, guidance, teaching truth and values. The part of the bio-policy of health and illness that touches the government can be explained by the general policy of the Health Transformation Program under the name of "let the people live so the state lives". This policy states that the sustainability of the government is parallel to the health level of the society. The power is obliged to make regulatory and innovative repairs to the population level, development, health level, mortality and birth rate of the society. Therefore, the conditions targeted by the government are somewhat compatible with the interests of the society.